

CYNGOR BWRDEISTREF SIROL RHONDDA CYNON TAF

GRŴP LLYWIO'R CABINET AR FATERION Y GYMRAEG

14 MAI 2018

STRATEGAETH HYBU'R GYMRAEG - ADRODDIAD CYNNYDD

ADRODDIAD Y CYFARWYDDWR ADDYSG A DYSGU GYDOL OES MEWN TRAFODAETH Â'R AELOD PORTFFOLIO PERTHNASOL, Y CYNGHORYDD G. HOPKINS

Awduron: Wendy Edwards, Pennaeth Addysg yn y Gymuned (01443 744111)
Steffan Gealy, Rheolwr Gwasanaethau Cymraeg (01443 570002)

1. DIBEN YR ADRODDIAD

- 1.1 Diben yr adroddiad yw rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf ynglŷn â'r Strategaeth Hybu'r Gymraeg i Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg, fel y cymeradwywyd 25 Ionawr 2017.

2. ARGYMHELLION

Dyma'r argymhellion i aelodau'r Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg:

- 2.1 Nodi cynnwys yr adroddiad;
- 2.2 Cytuno ar darged newydd ar gyfer cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn Rhondda Cynon Taf yng ngoleuni Strategaeth Llywodraeth Cymru: 'Cymraeg 2050 - Miliwn o Siaradwyr Cymraeg' a gafodd ei chyhoeddi ym mis Gorffennaf 2017.
- 2.3 Parhau i fwrw 'mlaen gyda'r camau gweithredu sydd wedi'u hamlinellu yn y Cynllun Gweithredu cytunedig cyfredol.

3. RHESYMAU DROS YR ARGYMHELLION

- 3.1 Mae'n ofynnol i'r Cyngor baratoi strategaeth i hwyluso a hybu'r Gymraeg yn y sir o dan Safon 145 o'r Hysbysiad Cydymffurfio sydd wedi'i gyhoeddi o dan Adran 44 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011, ac i gyhoeddi'r strategaeth ar wefan y Cyngor erbyn 30 Hydref 2016.

- 3.2 Cytunwyd y byddai adroddiad cynnydd ynglŷn â Chynllun Gweithredu'r Strategaeth Hybu'r Gymraeg yn cael ei gyflwyno i'r Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg fel y byddai modd i'r Pwyllgor fonitro'r cynnydd hwnnw.
- 3.3 Ar ôl i Gyngor Rhondda Cynon Taf gytuno ar ei strategaeth i hwyluso a hybu'r iaith Gymraeg yn y sir yn unol â'r amserlen sydd wedi'i nodi yn Safon 145 o'r Hysbysiad Cydymffurfio, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru *Cymraeg 2050 – Miliwn o siaradwyr Cymraeg*. Mae'r targedau uchelgeisiol yn y ddogfen yma yn ei gwneud hi'n ofynnol i Rondda Cynon Taf adolygu ei tharged gwreiddiol ar gyfer cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg er mwyn cyfrannu'n briodol at weledigaeth Llywodraeth Cymru, sef, miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2020.

4. CEFNDIR

- 4.1 Cafodd Cynllun Gweithredu ar gyfer Strategaeth Hybu'r Gymraeg ei ddatblygu o dan Safon 145 o'r Hysbysiad Cydymffurfio sydd wedi'i nodi o dan adran 44 o Fesur y Gymraeg 2011, a'i gyhoeddi ar wefan y Cyngor o fewn yr amser gofynnol.
- 4.2 Cafodd y Strategaeth a'r Cynllun Gweithredu (Atodiad 1) eu datblygu yn ystod 2016 ar y cyd â Sbectrwm, sef, sefydliad sydd â phrofiad helaeth o gynllunio iaith; Menter iaith ac aelodau o'r Fforwm iaith, Gwasanaethau'r Cyngor a Chynghorwyr.
- 4.3 Ymgynghorwyd â thrigolion er mwyn deall yr hyn a fyddai'n eu hannog i ddefnyddio'r Gymraeg a pha wasanaethau roedden nhw o'r farn yw'r rhai mwyaf pwysig o ran hybu'r iaith. Cawson nhw eu gwahodd i roi'u barn ynglŷn â pha weithgareddau a fyddai'n cefnogi'r defnydd o'r iaith orau. Cafodd yr ymgynghoriad yma ei gynnal rhwng mis Ebrill a mis Gorffennaf 2016.
- 4.4 Mae Cynllun Gweithredu'r Strategaeth Hybu'r Gymraeg yn canolbwyntio ar y canlynol:
- cynyddu nifer y bobl sy'n gallu siarad Cymraeg 3% (833)
 - cynyddu'r defnydd o'r iaith Gymraeg ym mhob agwedd ar fywyd cymunedol a chyhoeddus
 - codi ymwybyddiaeth o bwysigrwydd yr iaith Gymraeg yn rhan hanfodol o hunaniaeth ddiwylliannol a chymeriad cymoedd De Cymru.

5. Y SEFYLLFA BRESENNOL A'R CYNNYDD

- 5.1 Yn dilyn cymeradwyo Cynllun Gweithredu'r Strategaeth Hybu'r Gymraeg ym mis Ionawr 2017, cafodd copi o'r Cynllun Gweithredu terfynol ei anfon at y Prif Weithredwr.

- 5.2. Y Cyngor sydd â'r cyfrifoldeb cyffredinol am y Cynllun Gweithredu er ei fod yn dibynnu ar ei bartneriaid Fforwm Iaith am gymorth i gyflawni agweddau ar y Cynllun. Cafodd y camau a'r targedau a gafodd eu dyrannu i Wasanaethau'r Cyngor eu trafod mewn cyfarfod o'r Prif Swyddogion ddechrau mis Gorffennaf 2016. Yn y cyfarfod yma, cytunwyd y dylid pennu prif swyddogion ar gyfer pob cam i sicrhau atebolrwydd.
- 5.3 Mae'r cynnydd sy'n ymwneud â llawer o'r targedau yma yn cael eu cofnodi yn ystod proses hunanwerthuso'r Cyngor sy'n sicrhau cysondeb ar draws cynlluniau'r gwasanaethau heb ychwanegu at lwyth gwaith y gwasanaethau. Mae'r wybodaeth yma wedyn yn cael ei chynnwys mewn Adroddiad Monitro Blynyddol i Gomisiynydd y Gymraeg.
- 5.4 Mae'r wybodaeth ddiweddaraf am y cynnydd o ran y targedau sydd wedi'u cytuno gyda sefydliadau partner yn cael ei rhoi yng nghyfarfodydd y Fforwm Iaith, neu, os ydyn nhw'n cael eu comisiynu gan wasanaethau'r Cyngor, mae'r wybodaeth yma'n cael ei chofnodi yn adroddiadau hunanwerthuso'r gwasanaethau.
- 5.6 Mae'r prif bwyntiau cynnydd i'w gweld yn Atodiad 1,
- 5.7 Mae cysylltiad agos rhwng Strategaeth Hybu'r Gymraeg a 'Chynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg' y Cyngor a gafodd ei gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru ar 15 Mawrth 2018 - dim ond 15 o gynlluniau a gafodd eu cymeradwyo i gyd.
- 5.8 Mae'r gwelliannau sydd wedi'u gwneud i'n Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg ar gyfer ei ailgyflwyno, sy'n rhan annatod o'n Cynllun Gweithredu Hybu'r Iaith Gymraeg, wedi rhoi sylfaen fwy cadarn i'r cynnydd ac yn dangos ymrwymiad i gefnogi twf mewn addysg cyfrwng Cymraeg yn unol â '*Cymraeg 2050*'.
- 5.9 Serch hynny, mae strategaeth Llywodraeth Cymru, *Cymraeg 2050 – Miliwn o Siaradwyr Cymraeg*, yn golygu bod angen i'r Cyngor adolygu ei darged ar gyfer cynyddu nifer y bobl sy'n siarad Cymraeg yn y sir 3% (2021), sef 883 o siaradwyr Cymraeg ychwanegol.
- 5.10 Mae *Cymraeg 2050 – Miliwn o Siaradwyr Cymraeg* yn Strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer hybu a hwyluso'r defnydd o'r iaith Gymraeg. Mae hi wedi cael ei pharatoi yn unol ag Adran 78 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae'r strategaeth yma'n disodli *Iaith Fyw: Iaith Byw*, sef *Strategaeth Iaith Gymraeg 2012-17*, a'i ddatganiad polisi cysylltiedig, *Iaith Fyw: Iaith Byw - Symud Ymlaen*. Mae Strategaeth *Cymraeg 2050* yn nodi dull tymor hir Llywodraeth Cymru ar gyfer cyflawni'r targed o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.
<https://www.youtube.com/watch?v=QUzi8OiLMU0>

5.11 Mae targedau siart twf y Strategaeth fel a ganlyn:

Niferoedd:

2011: 562,000	2017: 570,000	2021: 600,000	2026: 630,000
2031: 680,000	2036: 750,000	2041: 01443 281136	920,000
2050: 1,000,000			

Mewn canrannau cyfansawdd:

2011: dd/b	2017: +1.43%	2021: +5.3%	2026: +5%
2031: +7.9%	2036: +10.3%	2041: +10.7 %	2046: +10.8%
2050: +8.7%			

5.12 Yn ei hanfod, mae angen i ni gael cynnydd o 78% yn nifer y siaradwyr Cymraeg yng Nghymru erbyn 2050. Dyma'r tair thema a fydd yn sail i'r twf hwnnw:

- **Thema 1: Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg** • Trosglwyddo iaith yn y teulu • Y blynyddoedd cynnar • Addysg statudol • Addysg ôl-orfodol • Y gweithlu addysg, adnoddau a chymwysterau
- **Thema 2: Ehangu'r defnydd o'r Gymraeg** • Y gweithle • Gwasanaethau • Defnyddio'r Gymraeg yn gymdeithasol
- **Thema 3: Creu amodau ffafriol – seilwaith a chyd-destun** • Cymuned a'r economi • Diwylliant a'r cyfryngau • Cymru a'r byd ehangach • Technoleg ddigidol • Seilwaith ieithyddol • Cynllunio iaith • Gwerthuso ac ymchwil

5.13 Mae llawer o'r themâu yma'n rhan o swyddogaethau cyrff cyhoeddus yng Nghymru, ac mae rhai o'r rhain yn cael eu hadlewyrchu yng Nghynllun Gweithredu Strategaeth Hybu'r Gymraeg Rhondda Cynon Taf.

5.14 Er mwyn adlewyrchu gweledigaeth a thargedau Llywodraeth Cymru, bydd angen i'r Cyngor gynyddu'r ganran o siaradwyr Cymraeg tua 1.66% y flwyddyn tan 2021. Yn nhermau niferoedd, dyma'r targedau:

2018: 28,240 (+461)
2019: 28,709 (+469)
2020: 29,185 (+476)
2121: 29,670 (+485)

Y cyfanswm mewn niferoedd: 1,891 (targed: 29,670), cynnydd o 6.8%.

- 5.15 Yn ei gyd-destun, mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful wedi cytuno i 177 o siaradwyr Cymraeg ychwanegol ym Merthyr Tudful fesul blwyddyn, yn seiliedig ar y boblogaeth gyfredol o 59,000, ac mae Cyngor Caerdydd wedi cytuno i gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yng Nghaerdydd (36,735 yn ôl Cyfrifiad 2011) i 42,584, sef 5,849 neu 15% ychwanegol.

6. CAMAU NESAF

- 6.1 Os yw'r Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg yn penderfynu argymhell cymeradwyo'r targed diwygiedig yn y Strategaeth Hybu'r Gymraeg a'r Cynllun Gweithredu, bydd fersiwn ddiwygiedig o'r Cynllun Gweithredu yn cael ei dosbarthu ar unwaith i'r Prif Swyddogion a'r Fforwm Iaith er mwyn iddyn nhw eu trafod.
- 6.2. Does dim cynlluniau ar y gweill ar hyn o bryd i adolygu unrhyw agweddau eraill ar y Strategaeth Hybu'r Gymraeg a'r Cynllun Gweithredu.

7. GOBLYGIADAU O RAN CYDRADDOLDEB AC AMRYWIAETH

- 7.1 Does dim angen Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb.

8. YMGYNGHORI

- 8.1 Cafodd proses ymgynghori ei chynnal cyn i'r Strategaeth Hybu'r Gymraeg a'r Cynllun Gweithredu gael eu cytuno. Dyw proses ymgynghori arall ddim yn ofynnol ar gyfer y diwygiad yma.

9. GOBLYGIAD(AU) ARIANNOL

- 9.1 Does dim goblygiadau ariannol sy'n gysylltiedig â'r adroddiad yma. Serch hynny, fe fydd costau ac adnoddau i'w pennu mewn perthynas â gweithredu'r Strategaeth a'r Cynllun Gweithredu. Gallai peidio â chydymffurfio â safon olygu cosbau ariannol o hyd at £5,000.

10. GOBLYGIADAU CYFREITHIOL

Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 a Safonau Statudol 2015 ar gyfer y Gymraeg sy'n rheoleiddio'r gwaith yma.

11. CYSYLLTIADAU Â BLAENORIAETHAU CORFFORAETHOL A CHENEDLAETHOL YNGHYD Â'R DDEDDF LLESIANT CENEDLAETHAU'R DYFODOL

- 11.1 Mae'r Gymraeg yn thema drawstoriadol yn y Cynllun Corfforaethol ac yn effeithio ar yr holl flaenoriaethau corfforaethol gan fod angen i'r Cyngor gydymffurfio â'r Hysbysiad Cydymffurfio diwygiedig a gafodd ei gyhoeddi gan Gomisiynydd y Gymraeg ym mis Medi 2016.

- 11.2 Mae'r adroddiad yma'n tynnu sylw at yr angen i gynyddu'r targed o ran nifer y Siaradwyr Cymraeg yn Rhondda Cynon Taf dros y pum mlynedd nesaf er mwyn cyfrannu'n well at nod tymor hwy Llywodraeth Cymru, sef, cyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae'n tynnu sylw at y ffordd mae'r Cyngor yn gweithio ar y cyd gyda'i bartneriaid i gyflawni'r targedau gofynnol ac i leihau'r tebygolrwydd o gael cwynion gan drigolion sy'n dymuno defnyddio'r gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg. Cafodd y Cynllun Gweithredu sy'n gysylltiedig â'r Strategaeth ei baratoi ar ôl ymgynghori â thrigolion ac mae eu sylwadau wedi llunio'r cynnwys.
- 11.3 Mae cynnwys yr adroddiad yn gysylltiedig yn uniongyrchol â Nod 6 o'r Ddeddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol - Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu. Bydd rhoi'r Strategaeth ar waith yn gefn i normaleiddio'r Gymraeg, a sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg, a thros amser, yn helpu i gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn y sir. Bydd hyn hefyd yn cyfrannu at greu Cymru sy'n fwy cyfartal trwy ddarparu cyfleoedd i siaradwyr Cymraeg ddefnyddio gwasanaethau'r Cyngor trwy gyfrwng y Gymraeg, os dyna'u dymuniad.

12. CASGLIAD

Er mwyn cynnal a chynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg dros y pum mlynedd nesaf fel sy'n ofynnol gan Lywodraeth Cymru, bydd gofyn i'r Cyngor a'i bartneriaid barhau i flaenoriaethu rhai meysydd polisi allweddol ar gyfer eu gweithredu a gweithio gyda'i gilydd tuag at nodau cyffredin fel sydd wedi'u hamlinellu yn y Strategaeth Hybu'r Gymraeg a'r Cynllun Gweithredu.

Er bod y targed ar gyfer cynyddu nifer y bobl sy'n gallu siarad Cymraeg wedi cynyddu'n sylweddol oherwydd strategaeth Llywodraeth Cymru *Cymraeg 2050 - Miliwn o Siaradwyr Cymraeg*, mae'r Cyngor mewn sefyllfa dda i gyflawni'r targedau hynny.

Mae *Cymraeg 2050 - Miliwn o Siaradwyr Cymraeg* yn Strategaeth 32 o flynyddoedd, sydd ag ymagwedd gam wrth gam tuag at gynyddu nifer y bobl sy'n gallu siarad Cymraeg. O ganlyniad, bydd angen i Strategaeth a Chynllun Gweithredu Rhondda Cynon Taf gael ei adolygu yn rheolaidd er mwyn ymateb i amrywiadau yn y cynnydd.